

РЕЦЕНЗИЯ

на член на научното жури, определено със Заповед № 1184/29.10.2024 г.
на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, на дисертационен труд
за присъждане на ОНС „доктор“

Рецензент: проф. д-р Любен Димитров Кирев, област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика

Автор на дисертационния труд: **Снежана Веселинова Найденова**, докторант по докторска програма „Икономика и управление“ (Индустрия)

Тема на дисертационния труд „Иновациите в образователната система в контекста на предприемаческия модел на обучение“

I. Общо представяне на дисертационния труд

1. Предмет

Предметът на изследване в дисертационния труд са „възможностите за усъвършенстване на образователната система чрез въвеждането/използването на иновации на базата на предприемаческия модел на обучение“, а обектът на изследване са иновациите в образователната система на Р. България. Поставената цел е „проучване на възможностите за усъвършенстване на образователната система чрез въвеждането/използване на иновации на базата на предприемаческия модел на обучение“. За реализация на набелязаната цел са изведени пет по-важни научни задачи, съответстващи на структурата и съдържанието на дисертационния труд. Защитава се тезата, че „интегрирането на предприемаческия модел на обучение като съвкупност от образователни иновации на училищно, регионално и национално нива, предоставя реални ползи от формирането и използването на предприемаческата визия в духа на предприемаческото мислене и поведение на българската образователна система. Формулираните цели на интердисциплинарното изследване с интегрирането на икономическа и педагогическа проблематика са успешно постигнати, посочените изследователски методи удачно използвани, което е довело до аргументирана защита на отстояваната изследователска теза.

2. Обем

Дисертацията е в обем от 227 страници, а изследването е визуализирано с 65 фигури и 13 таблици.

3. Структура

Композиционно дисертационния труд е добре балансиран и се състои от увод, основен текст, който обхваща три глави, заключение, списък на използваните литературни източници, две анкетни карти, (анкета 1 и 2), четири приложения и декларация за оригиналност и достоверност. Структурата е логична и покрива посочените цел и задачи на изследването и допринася за разгръщане на проблема и аргументирана защита на изследователската теза.

Увод. Уводът съдържа всички необходими структурни елементи за въвеждаща част. Изведени са актуалността и значимостта на изследването, обекта и предмета на изследване, целта и задачите на проучването, прецизно формулираната изследователска теза, използваните логико-теоретични и емпирико-теоретични методи на изследване, разработеност на темата, ограничителните условия по отношение на предмета, обекта и периода на изследване, апробацията на дисертационното проучване

Глава първа има теоретичен характер и е посветена на същността, спецификата и интегрирането на иновациите в образователната система. С нея докторантът демонстрира сериозни познания по функциите и структурата на образователната система у нас, задълбочено разкрива спецификата на иновациите в системата на образованието, анализира способите за въвеждане и прилагане на образователни иновации в различните нива на образователната система – национално, регионално и училищно.

Във втора глава вниманието е насочено към тенденциите и практиките за налагане на предприемаческа визия в образованието. Обстойно са изследвани образователните услуги в контекста на съвременната предприемаческа визия; факторите влияещи върху развитието на предприемачески дух в образователната сфера; тенденциите и практиките за налагане на предприемаческа визия. С приносно значение е прецизното и детайлно представяне на методологията на емпиричното изследване – обект и предмет, цели и задачи, дефинираните три хипотези, информационната осигуреност, методологията, методическия инструментариум, етапите на емпиричното изследване, разкрития профил на респондентите.

В трета глава предмет на анализа са проблемните области, очаквани резултати и бъдещи действия. Обосновани са проблемните области в

прилагането на образователни иновации, очакваните резултати от въвеждането на иновации в образованието, ефектите от прилагането на предприемаческия модел на обучение, бъдещи действия за увеличаване/ускоряване на трансформациите, основани на иновации и оценка на хипотезите.

Заключение. В заключението сбито и изчерпателно са представени основните изводи от изследването. Направени са и препоръки за усъвършенстване на образователната система посредством налагане на предприемаческия модел на обучение и внедряване на иновационни практики в образованието.

4. Литература

Докторантът е използвал 145 литературни източника, свързани с темата на дисертационния труд, в т.ч. 36 на латиница и 119 на кирилица, включително нормативни и информационни източници, главно от МОН.

5. Приложения. В дисертационния труд са включени три таблици и анкетните карти 1 и 2.

II. Оценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

1. Преценка на актуалността и разработеността на изследвания в дисертацията научен проблем

Актуалността на изследването е безспорна като се има предвид значението на образованието както за отделния индивид, така и за обществото като цяло. За отделната личност то предоставя знание и е предпоставка за последващо кариерно развитие, възпитава в културно отношение, формира светоглед, изгражда характери, моделира адекватно поведение и пр. За обществото като цяло формира човешкия капитал като решаващ фактор за съвременното икономическо развитие. Затова разходите за образование не са само перо в бюджетите на страните, а инвестиция в бъдещето. Такъв характер имат и разходите за въвеждане на иновативни практики и налагането на предприемачески модел на обучение в самата образователна система. На иновациите в образователната система, налагането на предприемаческа визия в образованието, проблемните области и очаквани резултати е посветен и дисертационния труд на Снежана Найденова, което придава изключителна значимост и актуалност на изследването. Дисертационният труд има интердисциплинарен характер с интеграция на икономическа и педагогическа проблематика. **Той е самостоятелно и завършено научно изследване по значима и актуална**

тема, с логична структура, успешно реализирани цел и задачи на изследването и защитена изследователска теза.

2. Мнение за езика, обема и инструментариума на дисертационния труд

Стильът на разработката е научен, езикът – точен и ясен. Коректно е използван научния апарат, на необходимото равнище е онагледяването на разглежданите въпроси с помощта на таблици и фигури. Богата е използваната информационна база, демонстрира се много добро познаване на литературните и информационни източници по проблема.

3. Мнение доколко авторефератът отразява точно и пълно труда

Авторефератът отразява етично и пунктуално съдържанието на дисертацията. Освен това той съдържа Справка за основните приноси моменти в дисертационния труд, Списък на публикациите по темата на дисертационния труд (три статии и три научни доклада), Справка за изпълнение на минималните национални изисквания във връзка с процедурата по придобиване на ОНС „доктор“ (общ брой набрани точки 60, при изискуеми 30 – два пъти повече!), Списък на участията в национални и международни научни конференции и форуми (5 конференции, 2 докторантски научни сесии, 3 обучения и 2 участие в проекти на тема „Професионално образование и инвестиции“).

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Постиженията на докторанта с характер на научни и научно-приложни приноси, могат да се систематизират по следния начин:

Първо. Изяснени са същността и характерните черти на образователните иновации и тяхната специфика, ролята на иновационния процес в образованието, пунктуално е представена визията за иновативното образование и обучение. Обосновано се твърди, че иновационният подход в образованието и обучението не отрича, а представлява надграждане над традиционния образователен и обучителен модел.

Второ. Установени са факторите, които влияят върху развитието на предприемачески дух в сферата на образованието, класифицирани в две основни групи – външни и вътрешни. Анализирани са демографския, икономическия, образователния фактор и политиките по заетостта от външните фактори и образователната реформа, формите на обучение, финансирането, управлението и преподавателския персонал от вътрешните фактори. Обосновани са тенденциите и практиките за налагане на

предприемаческа визия посредством развитие и усъвършенстване на ключовите компетенции и предприемаческа подготовка в резултат на придобиването на предприемачески знания и умения.

Трето. Идентифицирани са проблемните области в прилагането на образователни иновации с акцент върху училището като основа на образователната система. Направена е задълбочена характеристика на иновативните методи на обучение, проследени са добрите практики в иновативните училища у нас, обосновани са ползите от обучението в предприемачески дух и ефектите от прилагането на предприемачески методи в обучението.

Четвърто. С приносен характер е и научно-приложната значимост на дисертационния труд, най-ярко ярко демонстрирани с разработката на § 4 от глава трета, посветена на бъдещите действия за ускоряване/увеличаване на трансформациите, основани на иновации в образованието. Предложени са два варианта като стартови позиции за приложимостта на предприемаческия модел на обучение „отгоре-надолу“ и „отдолу-нагоре“ със съответните отговорности по прилагането. Полезни препоръки, интерпретирани като конструктивен диалог, се съдържат и в заключението.

Пето. Идеино и емпирично подплатена като обобщаващ извод е разработената концептуална схема на въвеждане/внедряване/прилагане на предприемаческия модел на обучение, отразяваща вътрешните и външни фактори, които влияят на образователната система, характеристиката на трите нива (национално, регионално и училищно) на системата, целите и ползотворните резултати от въвеждането на предприемаческия модел на обучение и иновативните образователни практики.

Като безспорни постижения на докторанта са и уменията да провежда самостоятелни емпирични изследвания и тяхната интерпретация, да прави обобщения, познаването в детайли на педагогическата практика и способността да извежда предложения за нейното усъвършенстване. Предпоставка за ефикасното емпирично изследване е и разработването на § 1 на гл. II „Методология и обхват на изследването“.

IV. Критични бележки и въпроси по дисертационния труд

⇒ Считаю, че разработката би спечелила ако маломерния подпараграф 2.3 на гл. III „Реални ползи от обучението в предприемачески дух“ (едва около 4 страници) се обедини с § 3 на трета глава „Ефекти от прилагането на предприемаческия модел на обучение“. Позитивните ефекти от

прилагането на предприемаческия модел на обучение също са реални ползи от обучението в предприемачески дух.


⇒ Налице е известно разминаване на заглавието на § 2.3 на гл. III и съдържанието на параграфа от 175 до 179 страница. Анализът в тях е необходим, но разположен на друго място, в друг параграф.

Направените критични бележки не са особено важни, имат по-скоро характер на редакционни бележки и не омаловажават приносните моменти и качествата на дисертационния труд.

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Дисертационният труд е посветен на актуален и значим за теорията и практиката проблем и представлява цялостно, самостоятелно и завършено научно изследване. Разработката на дисертацията атестира докторанта като изследовател със солидна теоретична и практическа подготовка по проблемите на иновациите в образователната система и предприемаческия модел на обучение. Дисертационното изследване съдържа обобщения с характер на научни и научно-приложни приноси. То напълно съответства на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ на СА „Д.А. Ценов“. Предвид всичко това предлагам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на **Снежана Веселинова Найденова** образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Икономика и управление (Индустрия).

7.11. 2024 г.
гр. София

Рецензент: 
(проф. д-р ~~Любен~~ Д. Кирев)